

Heraldiikka - keskiajan ritarien tunnusmerkeistä yksilöllisyyden symboliksi

Tämänkertainen *Genos* ilmestyy heraldiikka eli vaakunaoppia ja -taidetta käsittelevänä teemanumerona. Sen tausta on lukijakunnan ja toimitusneuvoston toiveissa muutaman vuoden takaa. *Genoksen* artikkelien kuvituksena on ennenkin nähty runsaasti sukuvaakunoita, -lippuja ja -sinettejä. Nyt tehtävä katsaus niiden historialliseen ja symboliseen maailmaan osoittaa, että heraldiset tunnukset voivat toimia sukututkimuksen lähteinä ja pääsylippuna menneisyyden ymmärtämiseen siinä missä arkistolähteekin.

Teamanumero pyrkii osoittamaan, että heraldiikka on ilmiönä varsin laaja ja liittyy myös muiden kuin aatelissukujen historiaan. Artikkelien kokoamisesta on vastannut toimituskunnan jäsen Carl-Thomas von Christierson, jonka onnistui kutsua kirjoittajiksi heraldiikan asiantuntijoita Ruotsista, Tanskasta ja Suomesta. Kiihtään lämpimästi von Christiersonia ja kirjoittajia kattavan ja ajan hermolla olevan yhteispohjoismaisen julkaisun aikaansaamisesta. On hienoa, että sukututkimuksen ja heraldiikan välinen vuoropuhelu pysyy vahvana ja vireänä.

Numerossa on tekstejä heraldiikasta tieteen ja taiteenalana mutta myös yksittäisten sukujen vaakunoista, tunnusten monista käyttötarkoituksista sekä heraldisen kulttuuriperinnön vaa-

limisesta. Yksityiskohtaisemmin sisältöä esittelee von Christiersonin teemajohdanto.

Vaakunoiden olemassaolon merkitys muodostaa mielenkiintoisella tavalla historiallisen kaaren – tai kehän. Sydänkeskiajalla haarniskojen käytön yleistymisen loi tarpeen kehittää ritareille symboleita, joista heidät voitiin tunnistaa ja jotka kuvastivat heidän ominaisuuksiaan ja ansioitaan. Tunnuksista kehittyi perinnöllisiä ja yksittäisten ritarien sijasta ne muodostuivat sukujen kollektiivisiksi identiteetin ilmentäjiksi. Porvarisvaakunat laajensivat heraldisten tunnusten käyttöä kauppiaiden, käsityöläisten, virkamiesten ja talonpoikaissäädyn pariin. Tarve erottautua ja luoda henkilökohtainen tunnus on tunnistettavissa talonpoikaisissa puumerkeissäkin. Vaakunatunnukset löysivät sukujen ohella tiensä myös kaupunkien, järjestöjen ja säätiöiden tunnusmerkeiksi. Nykyaikana kuka tahansa voi teettää yksilöllisen, omaa persoonaa, elämänhistoriaa ja juuria ilmentävän vaakunan. Tietyllä tapaa olemme siis palanneet siihen, mistä ritarien tunnistaminen uniikein vaakunatunnuskin lähti liikkeelle. Vaakunat ja niiden käyttötarkoitukset ovat säännöistä huolimatta aina muuttuneet ajassa – monet vanhatkin sukuvaakunat ovat kokeneet visuaalisesti jopa hätkähdyttävän paljon uudelleentulkintoja.

GENOS Vuosikerta • Årgång 92
ISSN 0016-6898

Päätoimittaja, vastaava toimittaja •
Chefredaktör, ansvarig redaktör
FT Pirita Frigren

Taitto • Ombrytning
Printek

Taiton tarkastus:
FM Maria Vasenkari

Toimituskunta • Redaktion
FT Pasi Saarimäki
FT Mari Välimäki

Toimituksen yhteystiedot •
Redaktionens kontaktpggifter
etunimi.sukunimi@genealogia.fi

Toimitusneuvosto • Redaktionsråd
Cand.mag. & art Carl-Thomas
von Christierson, Tanska
FT Sofia Gustafsson
FT, dos. Mervi Kaarminen
FT, dos. Ulla Koskinen
FT Tiina Miettinen (pj.)
FT Veli Pekka Toropainen
Prof. Kustaa H. J. Vilkuuna

Julkaisuaitauala • Publiceringstidtabell

Número 1: helmikuu
Número 2: toukokuu
Número 3: syyskuu
Número 4: joulukuu

Painos • Upplaga
3300 (print)
5150 (online)

Painopaikka • Tryckeri
Printek Oy, Keuruu